

Autor dobrze zrealizował swoje zamierzenie badawcze, wykazując się wnikliwością i dobrą znajomością omawianej materii oraz odpowiednim przygotowaniem warsztatowym. Należy jeszcze raz podkreślić, iż recenzowane opracowanie stanowi cenne studium monograficzne i w sposób znaczący ubogaca polską kanonistykę. Z pewnością posłuży, co stwierdza w zakończeniu Autor, nie tylko badaczom naukowym, ale także ordynariuszom, pracownikom sądów diecezjalnych, pracownikom kurii, spowiednikom oraz wiernym (duchownym, świeckim) w tych kwestiach, które sam Autor przedłożył w swoim opracowaniu.

Ks. Marek Zaborowski

Mirosław Sitarz, *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym w sprawowaniu władzy wykonawczej według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2008, ss. 302.

W czasie obrad Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej w Wyższym Seminarium Duchownym w Łodzi (3-4 września 2008), zorganizowanej między innymi przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, z okazji 25. rocznicy promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego, w obecności najznakomitszych kanonistów i prawników, na czele z kardynałem Zenonem Grocholewskim, prefektem Kongregacji Wychowania Katolickiego; biskupem profesorem doktorem Juanem Ignacio Arrietą, sekretarzem Papieskiej Rady do spraw Tekstów Prawnych; innymi arcybiskupami, biskupami i profesorami z: Białorusi, Łodzi, Sandomierza, Lublina, Krakowa, Wrocławia, Olsztyna i innych miast, na czele z ks. prof. dr. hab. Józefem Krukowskim, zasłużonym prezesem SKP, została zaprezentowana nowa książka *Kompetencje organów kolegialnych w Kościele partykularnym*, autorstwa ks. Mirosława Sitarza, pracownika naukowego w Katedrze Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL oraz nauczyciela akademickiego w innych uczelniach wyższych i innych wydziałach, autora o bardzo bogatym dorobku naukowym oraz niestrudzonego działacza w różnych stowarzyszeniach, między innymi w SKP i SAWPK.

Publikacja książkowa wydana przez Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II wpisana się w Prace Wydziału Nauk Prawnych na 39 pozycji, a jej wydanie zostało dofinansowane przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, a także jako projekt badawczy była finansowana ze środków budżetowych na naukę w latach 2005-2007.

Książka ma dwóch recenzentów, ks. prof. dr. hab. Józefa Krukowskiego, kierownika Katedry Prawa Publicznego i Konstytucyjnego KUL, nestora polskiej kanoni-

styki, oraz ks. dr. hab. Krzysztofa Warchałowskiego, prof. UKSW, kierownika Katedry Prawa Wyznaniowego UKSW i wicedziekana wydziału.

Treść książki została umieszczona w dwóch częściach, poprzedzonych wstępem i uwiecznionych zakończeniem. Część pierwsza – *Pozycja kolegialnych organów w sprawowaniu władzy wykonawczej w Kościele partykularnym* zawiera trzy następujące rozdziały: 1. *Podstawy teologiczne i prawne ustanowienia pomocniczych kolegialnych organów władzy w Kościele partykularnym*; 2. *Pojęcie i rodzaje organów władzy w Kościele partykularnym*; 3. *Pojęcie i rodzaje kompetencji kolegialnych organów władzy wykonawczej w Kościele partykularnym*. Każdy z rozdziałów posiada analogiczną strukturę, chociaż z konieczności treściowej różną pojemność. Rozdziały kończą się wnioskami, w których Autor proponuje pewne rozwiązania, co stanowi *de lege ferenda* i nadaje pracy cenną wartość. Kościół partykularny, jako autonomiczna wspólnota wiernych, uformowana na wzór Kościoła powszechnego, mająca własnego biskupa i prezbiterium, pozostająca w jedności z Biskupem Rzymu, jest utożsamiany w Kościele łacińskim z diecezją, a w katolickich Kościołach wschodnich z eparchią. Z tą porcją Ludu Bożego prawnie zrównane są inne jednostki, takie jak: prałatura i opactwo terytorialne, wikariat i prefektura apostolska, administratura apostolska erygowana na stałe, ordynariat wojskowy oraz Personalna Administracja Apostolska św. Jana Marii Vianeya z Campos. Vaticanum II przypomina o współodpowiedzialności wszystkich wiernych za Kościół, a także o powszechnym kapłaństwie wiernych *secerdotium commune* oraz służebnej roli kapłaństwa hierarchicznego *sacerdotium ministeriale seu hierarchicum*. Relacje między biskupem diecezjalnym a organami kolegialnymi zdaniem Autora oparte m.in. na motu proprio *Ecclesiae Sancte*, Kodeksie Prawa Kanonicznego (1983) i Kodeksie Kościołów Wschodnich (1990), dyktorium *Apostolorum successores* (2004), powinny układać się za zasadach: współpracy, kompetencji, właściwej osoby na właściwym miejscu, pomocniczości, dobra wspólnego, sprawiedliwości i legalności.

Sobór Watykański II pojęcie „organ”, którym posługuje się Autor tej monografii, zaczerpnął z prawa administracyjnego współczesnych państw demokratycznych. Biskup diecezjalny ma obowiązek ustanowić następujące organy kolegialne: diecezjalną radę ds. ekonomicznych (kan. 492); radę kapłańską (kan. 495), i powinien dopilnować, aby rada kapłańska wybrała zespół proboszczów konsultorów (kan. 1742); kolegium konsultorów (kan. 502); radę misji (kan. 495 § 2) na terenach misyjnych; w opactwie terytorialnym – kapitułę generalną lub inną radę utworzoną zgodnie z prawem własnym (kan. 631, 638); w personalnej administraturze apostolskiej – radę zarządzania. Zalecanymi przez KPK organami fakultatywnymi są: synod diecezjalny (kan. 460); rada biskupia (kan. 473 §4); diecezjalna rada duszpasterska (kan. 511) i rada mediacyjna (kan. 1733 §2). Zgodnie z potrzebami biskup diecezjalny może powołać jeszcze inne organy kolegialne i dać im konieczne kompetencje. Organy kolegialne można klasyfikować według różnych kryteriów podziału. Wśród nich można wyróżnić następujące kryteria: rodzaj kościoła, kompetencje, uczestnictwo w zadaniach, sposób utworzenia, członkostwo, sytuację w której może się znaleźć Kościół partykularny, możliwość rozwiązania, obowiązek utworzenia, osobę upoważnioną do zwoływania i przewodniczenia, sposób działania i przedmiot kompetencji.

W wyniku systematycznych i kompleksowych badań naukowych Autor w swojej książce wyróżnił następujące zadania organów kolegialnych. Są to zadania: konsultacyjne, kreacyjne, władcze, reprezentacyjne, liturgiczne, mediacyjne i koordynacyjne. Znakomitą erudycję Autor wykazał w zakresie kompetencji organów kolegialnych w różnych sytuacjach, w jakich może się znaleźć Kościół partykularny, a mianowicie: *sede plena, sede impedita vel sede vacante*.

Część druga – *Podmiot i procedura realizacji kompetencji pomocniczych kolegialnych organów władzy wykonawczej w Kościele partykularnym* jest mniejsza i liczy dwa rozdziały. Pierwszy rozdział – *Akty administracyjne jako przedmiot realizacji kompetencji kolegialnych organów w Kościele partykularnym*; drugi – *Procedura realizacji kompetencji kolegialnych organów w Kościele partykularnym*. Identycznie jak w pierwszej części, w rozdziałach znajdują się punkty, podpunkty i dalsze oznakowania, oznaczone cyframi arabskimi, a w zakończeniu rozdziału każdego znajdują się wnioski. Przedmiotem kompetencji kolegialnych organów władzy w Kościele partykularnym są akty administracyjne. Autor monografii szczegółowo opisał akty decyzyjne i akty przygotowawcze. Aby akty administracyjne były ważne, powinny być zgodne z zasadą legalności i dyskrecjonalności, prawidłowo zbudowane, a także zawierać określone prawem elementy istotne, przypadłościowe i formalne. KPK z 1983 r. wśród aktów administracyjnych wyróżnia: dekrety ogólne i konkretne akty administracyjne. Dekrety ogólne dzieli na następujące: dekrety ogólne o charakterze ustawodawczym i dekrety ogólne o charakterze wykonawczo-administracyjnym oraz instrukcje. Konkretne akty administracyjne dzieli na: akty decyzyjne i akty przygotowawcze. We wnioskach drugiej części Autor z troską o dobro Kościoła i należyłą przejrzystość kanoniczną postuluje *de lege lata et de lege ferenda*, aby między innymi doprecyzować następujące kwestie: kto i w jakim trybie może żądać informacji niezbędnych do podjęcia aktu zgody lub opinii; aby konferencja biskupów określiła, co należy rozumieć pod pojęciem „akt nadzwyczajnego zarządzania”; aby nie alienować majątku kościelnego osobom, które wykorzystają go przeciw Kościołowi; jak poinformować osobę chorą, która nie może przybyć na głosowanie; czy w sytuacji *sede vacante* administrator z sacrą ma obowiązek uzyskać zgodę do święceń od kolegium konsultorów; czy administrator może mianować nowego kanclerza bez zgody kolegium konsultorów; czy podczas remisu w głosowaniu administrator diecezji może zarządzić ponowne głosowanie, a w wyniku ponownego remisu przełożyć swoim głosem; określić sposób zwoływania kolegium konsultorów w sytuacjach nadzwyczajnych, oraz kto ma prawo zwoływać radę ekonomiczną. Te i inne zaledwie zasygnalizowane w tej recenzji wątpliwości prawne i faktyczne zostały poddane przez Autora książki wnikliwej analizie kanonicznej.

Estetyczna pod względem edytorskim pozycja swoją treścią wpisuje się w sborową tendencję demokratyzacji w Kościele, czyli zwiększenia udziału duchownych i świeckich w sprawowaniu władzy przez biskupa diecezjalnego, zarówno o jurysdykcji terytorialnej, jak i personalnej. Organy kolegialne tak obligatoryjne, jak i fakultatywne, przy zachowaniu hierarchicznej struktury Kościoła poszerzają krąg duchownych i świeckich w sprawowaniu wykonawczej władzy biskupa diecezjalnego, zachowując nienaruszalną strukturę hierarchiczną Kościoła. Autor zasadniczo zastosował metodę dogmatyczno-prawną, choć też miejscami posiłkował się metodą teolo-

giczno-prawną i historyczno-prawną. Pewnym dopełnieniem tej pracy był referat, wygłoszony przez ks. Sitarza na wspomnianej konferencji, w którym wykazał, posiłkując się metodą socjologiczno-prawną, jaka jest recepcja nauki soborowej oraz przepisów kodeksowych w 25 lat po promulgacji KPK w poszczególnych Kościołach partykularnych w Polsce. Z dużym stopniem ogólności można stwierdzić, iż nowe diecezje, powstałe w wyniku ostatniego podziału Kościoła w Polsce, są bardziej wrażliwe na tworzenie i działanie organów kolegialnych w Kościele. Natomiast diecezjom starszym raczej przyświeca zasada, iż dawniej tak nie było i Kościół pełnił swoją misję.

W końcowej części książki Autor umieścił wykaz skrótów oraz bibliografię, którą klasycznie podzielił na: źródła prawa i literaturę. Wśród źródeł znajduje się pewna niekonsekwencja. Książdz Sitarz zasadniczo cytuje źródła w oryginale, za AAS; wówczas autor źródła jest w transkrypcji łacińskiej, np. Joannes Paulus PP II, natomiast autor encykliki *Ut unum sint* jest w transkrypcji polskiej i brzmi Jan Paweł II. Taki zapis nie tylko narusza przyjęte kryterium, ale też zakłóca alfabetyczność wykazu.

Z analizy bibliografii wynika, iż praca jest pionierska i ten zakres kanonistyki doczekał się kompleksowego opracowania. Dodatkowym walorem pracy jest jej streszczenie i spis treści w języku angielskim i włoskim. Monografia jest poprawna pod względem warsztatu naukowego, bardzo dobra merytorycznie oraz stanowi poważny wkład do kanonistyki nie tylko polskiej.

Zbigniew Jaworski

Adam Redzik, *Zarys historii samorządu adwokackiego w Polsce*, Warszawa: Naczelna Rada Adwokacka 2007, ss. 208.

Historia adwokatury na ziemiach polskich była w przeszłości przedmiotem wielu badań, prowadzonych zarówno przez przedstawicieli palestry, jak i historyków prawa, których pokłosie stanowią ukazujące się od XIX w. zarówno obszerne opracowania o charakterze monograficznym, jak i prace krótsze, często koncentrujące się na wybranych okresach, instytucjach, problemach lub kolejach życia wybitnych adwokatów. Pomimo dysproporcji w intensywności badań, których autorzy skupiają się w większości na XX w. (szczególnie jego początku i okresie II Rzeczypospolitej), ewentualnie także XIX w., wskazać można zatem wiele opartych na szczegółowych badaniach źródeł rzetelnej wiedzy na temat dziejów polskiej palestry. Zauważyć jednak należy, iż recenzowana praca dr. Adama Redzika, wpisując się w nurt współczesnych publikacji historyczno-prawnych poświęconych analizie dziejów